

Д Е Н Ъ

НАУЧНО-ПОЛИТИЧЕСКО СЪИСАНЬЕ.

ИЗЛАЗЯ ВСЪКА СРЪДА.

Тъ захвацатъ при влязъне-то на всъкой мѣсець. Годишнина-та за на всъка въ Турска-та Държава е четири сребърни междиета, а за на вѣнъ отъ Държава-та, една златна лира турска. Настояници-тъ сж отговорни за стойността на листове-тъ, за които сж тѣ поръчале. — За вѣсти и за други частни помѣстания, ще са плаща по 3 гр. за реда.

Писма, статии, дописки и всичко що са отнася до уредничество-то и управление-то на ДЕНЬ, ще са испраца на право до Ступанина на Списане-то: **П. П. Карапетрова**, въ Цариградъ на Асма-алтж, Чауш-баши, 6. — Писма, не освободени отъ пощенски разноски и безъ подписа, никакъ не са приематъ. — Испрацани-тъ за обнародване писма или други записки, биле тѣ обнародвани или нѣ, не са връщатъ назадъ.

НАУКА И КНИЖНИНА.

Важность-та на Наука-та.

II.

Въ миналия брой ний си зададохми нѣкои питання; тозъ пѣтъ сми длъжни да отговоримъ на тѣхъ.

Ний са попитахми: що правимъ за науката у насъ? — Йоце, какъ стоимъ напротивъ другитѣ просвѣтени народи въ това отношение?

Да отговоримъ на това попитване не е твърдѣ лесно и ний безъ да мислимъ, че всичко що ще кажемъ е математическа истина, ще са опитамъ да поеснимъ предмета, до колкото можемъ.

Ний не ще слъжемъ ако си позволимъ да исповѣдаме, че не е съществувало до скоро и днесъ едвамъ ли съществува самъ-тамъ здрава и положителна наука въ срѣдата на нашия народъ. Освѣнъ дѣто че нашитѣ испаднѣли занаети, нашата долна индустрия, нашето допотопно земеработене, нашето нищожно скотовѣдство и нашето вовеменоовско земене-даване ни убѣждаватъ въ това, но ний имаме и друго едно очивѣстно доказателство.

Нашитѣ дълбоки предразсѣдѣци и нашитѣ дебелы суевѣрия сж доволно ясно свидѣтелство, че у насъ здравата, положителната наука не е пуснѣла никакви корени.

И кажете ми, молижъ ви, какво мислите за нашитѣ таласѣми и караончовци, за нашитѣ сладки и медени, за нашитѣ змейове и змѣици? Кажете ми що означаватъ нашитѣ тълкувания, че грѣма са поражда отъ тѣтрене-то на Св. Илиевата колѣсница, че земетресението

става защото са бияли нѣкакви си подземни змѣюве и духове? Това не ще ли каже, че въ нашата срѣда нѣма ни найповърхностни понятия отъ съвременнитѣ знания? Това не ще ли каже, че за насъ е по-лесно да си създаваме сами-самички причини на природнитѣ явления или да приемаме за безпогрѣшни тѣзи, които сми чули отъ дѣда и отъ баба, нежели да си даваме трудъ да търсимъ сжщитѣ причини, които причиняватъ различнитѣ явления въ природата?

Ний стоимъ много долу въ отношении на науката. Знаемъ много мѣста изъ нашенско дѣто невѣжеството е най дълбоко, щото окаянитѣ селени вѣрватъ въ нѣща, които не може да приеме никой здравѣ мозъкъ. Единъ примѣръ ще ви поясни всичко.

Въ Ж. има едно магесническо занятие, което са извършва отъ лица наричани светичари. Това име имъ са дава за това, защото тѣзи хора говорятъ съ светицитѣ сирѣчь съ иконитѣ. Чувате ли и разбирате ли? Светичаритѣ сж свѣрхприродни същества, и въ тая имъ свѣрхприродность вѣрва простолудието както вѣрва въ съществуване на слънцето. Когато нѣкому са загуби или открадне нѣщо, той са отправа при светичара за да го намѣри. Ако въ нѣкоя къща са поевы нѣкой вапирь, то светичарина е готовъ да го побѣди съ своята свѣтица, да го вкара въ едно гърне и да го умъртви, като го копари съ вѣрла вода. Ако нѣкой са разболѣе, светичарина на нашитѣ свети-ангелушовци е кждѣрижъ да го оздрави на часа.

Ако земемъ да опишемъ подроб-

но дебелитѣ суевѣрия и предразсѣдѣци по нашенско, ний ще има само да са червими отъ своитѣ собствени глупости. Но нашето намѣрение е да поменемъ нѣколко примѣра, които бихъ показали какво е нашето знаяне, каква е нашата наука.

Когато това е така, то вършимъ ли ний всичко потрѣбно, всичко което надлѣжи за въдворяване на науката у насъ? Полагамъ ли по възможности поне старания за да въдворимъ у насъ тѣзи всемогуща господарка, която само може да прогони далечъ отъ насъ предразсѣдѣцитѣ, суевѣрията, нищожността и бѣдноститѣ?

На това питанье намъ са ще да отговоримъ, че поне колко-годѣ ний сми са погрижили отъ нѣкое време да пролѣземъ свѣтлинка въ толкозито тъмни страници на нашия тежки и невѣжественни животъ. И блѣщукатъ наистина отъ нѣкое време, самъ тамъ, нѣкои и други искрици, нѣкои и други утѣшителни бѣлѣзи на науката. Като таквизи искрици ний посочвами нѣколкото наши по-скопосни и уредени училища, нѣкои по-живички читалища и онѣзи сериозни умственни трудове, които напоследнѣно са поевихъ въ нашата книжнина.

И хубаво, и утѣшително е слабо мерджелѣяне на тѣзи искрици. Но желателното е отъ тѣхъ дано да са распалаше онова силно огнище което прѣска тиха ползотелна свѣтлина, такава свѣтлина, отъ която иматъ потрѣба всички разумни същества, ако тѣ искатъ да са не скитатъ въ този божи свѣтъ като изъ безисходенъ пѣтъ.

ПО ИГИЕНАТА.

ЗА ВЪЗДУХА.

Доста е говорено за голѣмата важност на науката за здравето, на *игиената*. Въ тѣзи нѣколко редове ний смѣтаме да позанимаемъ читателя съ нѣкои предмети отъ тѣзи наука, която необходимо е да стане обобщена и распространена изъ всичкитѣ разреди на нашия народъ.

На игиената едвамъ преди една двѣ десетки години са е погледнѣло като на *циалогията*, като на наука нуждна за живота въ обществото. Игиената има за цѣль да докара човѣчеството до едно най-голѣмо благосѣстояние, като развие физическитѣ и умственни сили на човѣцитѣ. Но ний нещемъ да говоримъ сега за това. Ний искаме да поприкажемъ на читателя нѣщо за единъ отъ тѣзи външни дѣатели, подъ влиянieto на които е изложенъ непрестанно нашия животъ.

Нашия расказъ за сега ще бѣде за въздуха и за неговитѣ влияния върху здравето на обществото, когато този въздухъ не е чистъ.

Има двѣ нѣща, безъ които както животното тѣй и растителното царство не могатъ да вирѣжтъ. Първото нѣщо е въздуха, който е обиколилъ земята и съставя това, което наричаме атмосфера, въ срѣдъ която ний живѣемъ; а второто е храната.

Намъ е необходимо прочее да знаемъ нѣщо за нѣкои отъ нѣщата, които съставляватъ въздуха, които дихаема прѣдметъ на нашето животно царство. Въздухъ е смесъ отъ азотъ, кислородъ, водни пари, въглероденъ диоксидъ и др. Ний сме длъжни да живѣемъ въ въздухъ, който е чистъ и свободенъ отъ болести. Чрезъ това знание, ний си съставяме една точна мисль за всички прости тѣла, които влѣзватъ въ състава на атмосферата.

Лесно е да се разбере, че въздуха, поради въздухообразната си природа, може да поглѣта много лѣвилни и нетеглими (невѣоми) нѣща, които нашето око не може да съзре.

Съ помощта на микроскопъ само ний съглеждаме едно голѣмо количество чужди вещества които, поради съвѣтъ дребния си обемъ, са вмѣкватъ въ въздуха и чрезъ дихателнитѣ пѣтица влизатъ въ нашето тѣло.

Подиръ това става твърдѣ очевидно, защо болести въ гърлото и въ кръвта ставатъ твърдѣ често на онѣзи хора, които като са занимати въ художества, занаети и индустрия, глѣтатъ въздухъ, който е испѣленъ отъ чужди вещества. На това приложете извѣмѣрното количество на мязмически и вонещи испарения, що причинява кипенето на органическитѣ вещества, които изхвърлятъ живитѣ сѣщества, и вий ще и-

мате ясна мисль за каквината на атмосферата, която служи за поддържане на живота; така вий ще узнаете причинитѣ на онѣзи многобройни болести, които всѣка година покосяватъ милионѣ души въ цвѣта на тѣхния възраст.

Подиръ това ний, гражданитѣ, не трѣба да са обрѣцаме съ ревниво око къмъ нашитѣ братя селени, които са наслаждаватъ на пълно здраве, на снаженъ израстъ и които са посѣщаватъ твърдѣ рѣдко отъ болѣсти, въпрѣки тѣхното сиромашие. Тѣ не сж честити да ядѣтъ онѣзи пезата на богатитѣ граждани, тѣ нѣматъ тѣхния спокоенъ животъ и проч. и пр; но въ замѣна, тѣ иматъ чистъ и здравъ въздухъ, тѣ иматъ толкозъ тѣлесни движения, които укрѣпляютъ и осигоряватъ здравето.

Както всѣки види, запазването на здравето ни зависи най-много отъ каквината на въздуха, що дихемъ, и ако ний незнаемъ игиената му, то никога не можемъ доби дълго и постоянно здраве.

Искате ли, читателю, ако сте са вий за сѣдяли на едно мѣсто, да са увѣрите въ моитѣ думи, оставете за малко време вашия задушень кабинетъ, вашия шуменъ и управенъ градъ, и побързайте да отидете въ гората, на полето, и тамъ подишете, поглѣтайте съ широко разтворени гърди, чистия, неразмѣсенъ въздухъ, и вий ще са почувствувате нѣкакъ по други човѣкъ!

Воздухъ е първото и най-необходимо нѣщо на нашия животъ; нему ний сме длъжни дѣто можемъ да живѣемъ. Много са е говорило, кое е по потребно човѣку, да ли храната или въздуха. При всичко че не можемъ да предпочетемъ за едно та едно, ний сме увѣрени обаче че, човѣкъ можѣ живѣ нѣколко време безъ храна и пиетие, но ни минутка безъ въздухъ. Въздуха са вмѣква въ нашето тѣло чрезъ бѣлитѣ дробове и чрезъ кожата; храната са смѣла чрезъ стомаха и червата. А чрезъ сбора на това вътрѣшно работение живота извършва своето таниственно движение въ различнитѣ орѣдни сѣщества, които населяватъ свѣта. Коего ще каже, за да прекарваме честитъ и здравъ животъ, ний трѣба да имаме тѣзи два елемента: чистъ въздухъ и здрава храна. За да опознаваме хранителнитѣ нѣща ний употребяваме очитѣ си, вкуса и мирисаньето. Тѣ ни водятъ въ изборимъ и ни посочватъ добрината или лощавината имъ. Колкото въ избора на въздуха, нѣмаме никой органъ, който би ни показалъ каквината му.

Несмиланьето на ястията въ стомаха ни показва, че тѣ не сж били сгодни и добри за нашия тѣлесенъ съставъ, когато диханьето на въздухъ, испѣленъ

съ мязми са изтърва отъ нашитѣ чувства и когито даже ний усѣщаме дѣйствиата отъ неговото отравяне, ний не земаме никаква предварителна мѣрка за да са отървемъ отъ влиянieto му. Така, въздуха е най-силния пѣтъ, чрезъ който въ нашия организмъ влизатъ най-тъкитѣ и слѣдователно най-страшнитѣ отрови.

Въпрѣки тѣзи математическа истина, задачата за чистотата на въздуха, който е толкозъ необходимъ за хранянieto на бѣлитѣ дробове на човѣка, не е рѣшена йоще по единъ наученъ начинъ.

Ний си напредвания сполучи да подаримъ човѣку всичко, което му е потребно за запазване на орѣдята на движението; за зла честь сжщото не е станжло за дихателнитѣ орѣдия. Наистина изнамѣрихъ са всички леснини за оздравяване на единъ всевъзможенъ покой на нашия организмъ; колкото за средства, способни да запазятъ нашия дихателенъ наредъ, ний ги нѣмаме никакви.

Като е така, смѣло можемъ рѣ, че игиената на диханьето не е зета подъ сериозно внимание, въпрѣки напредванията, които е извършило лѣкарското художество. Между това, ако хвърлимъ единъ погледъ върху статистиката на умирающитѣ въ нашия вѣкъ, ний ще са видимъ предъ една поразителна истина.

Грѣднитѣ болести грабватъ немилостиво едно голѣмо множество хора йоще въ цвѣта на тѣхния животъ. Ако земемъ предъ видъ, че въ Лондонъ само повече отъ 70 хил. души мрѣтъ всѣка година отъ грѣдни болести, ще бѣдемъ принудени да са съгласимъ, какво дихателнитѣ пѣтица сж оставени въ голѣмо пренебрѣжение. Какъ казваме, всѣкога хората сж изучавали стихитѣ, които сж полезни и потребни на живота, освѣнъ игиената на въздуха, която е впрочемъ необходима за общественото здраве.

Ний не щемъ да влѣзваме въ подробни издирвания за всичко което става на чужбина. Ще хвърлимъ единъ бѣгли погледъ върху състоянieto въ което са намѣрва игиената на въздуха у нашенско.

Преди всичко ний трѣба да кажемъ че най-убийственния обичай по насъ въ градищата особито е дѣто правятъ улицитѣ тѣени, дѣто построяватъ затворени и ниски къщи.

Тѣзи система прави теченето на въздуха комахай невъзможно, и, чрезъ това, въ атмосферата всѣкога са намѣрватъ всѣкакви отровни и убийствени мризми и испарения.

Освѣнъ това игиеническо условие, има много извори, що испѣлнятъ въздуха съ таквизъ отровни вещества, които дѣйствуватъ върху организма чрезъ дихателни-

тѣ пѣтица. Тѣзи болестотворни стихии са испаряватъ изъ вонещитѣ огнища, които са намѣрватъ въ нашитѣ къщи и по вѣтъ, каквото сж *нужицицитѣ* (заходнитѣ) помийницитѣ и купищата (бунице).

Като приложими на тѣзи нѣща липсването на събирателни *гиризи*, които да отговарятъ на всичкитѣ изисквани качества; като приложимъ непомитаньето на пѣтищата и на улициитѣ; гробищата, които суевѣрието йоще на много мѣста не е извадило изъ срѣдъ градоветѣ, ний не трѣба да са чудимъ на епидемиятѣ (салгѣни), които често вървятъ по нашенско и завличатъ безъ време у гробъ толкозъ невинни жертви.

Днесъ вече е положително доказанно нѣщо че: тифоса (тежката болѣсть) или охтиката, холерата, дисиндерията, болеститѣ по гърлата и сипанищата иматъ за изворъ на потеклото си нечистия въздухъ. Подиръ всичко това «кой ще земе да са съмнява, говори Карлъ Рекламъ въ своята «Полулярна Игнена» че въ лошакия въздухъ са съдържа причината на изражданьето на човѣческия родъ, че *лошавия въздухъ* е най-злия неприятель на човѣчеството.»

Злото е голѣмо и ний повтаряме чето вика за свой цѣрь. Ний казваме йоще единъ пѣтъ: здравьето зависи преди всичко отъ много или отъ малко чистия въздухъ.

КРАТКИ РАСКАЗИ

ПОЛИТИЧЕСКАТА ИКОНОМИЯ.

I.

Моитѣ раскази, любезнии читатели, сж много важни за васъ и азъ смѣхъ да кажж много потрѣбни за вашата бѣднина. Азъ искамъ да ви позанимажъ съ таквизъ нѣща, съ таквизъ задачи, които сж строги и мѣчни на гледъ, но които споредъ мене представятъ единъ много простичакъ и лесенъ предметъ за ученье. Могж да рекж дору, чето този предметъ е най-постижимъ за духа на всички. Тѣзи задачи са касаятъ дору до вашето съществуванье, до вашитѣ работения, до всѣкидневната награда на тѣзи работения.

Политическа икономия: това е дума, която оплашва по нѣкога по своята голѣмина. Показватъ я като наука за богатството на народитѣ. Може би гледана отъ тѣзи страна, задачата да ви са види малко себелюбива; повечето отъ васъ не ви занимава, може би, богатството. Вий желаете само едно охолно поминуванье, когато всѣкидневния

трудъ ви доставя праведна награда на вашитѣ усилия.

Но политическата икономия, както старовремения богъ Янусъ, има двѣ лица. Ако отъ една страна вий я виждате да са занимава какъ да размножи богатствата; отъ друга страна, тя не по-малко си има грижата да помага на теглилата, да намалява сиромашията и да подобръва поминьга на хората. За да сполучи тѣзи своя висока и много полезна цѣль тя употребява такива средства, които й сж свойственни; тя не прави милость. Върху тѣзъ точка сѣмъ длѣженъ да са спрж и да ви расправжъ по на тѣнко що са разбира отъ думата: *политическата икономия не прави милость*. Милостьта е първото стремление на сърдцето. Когато видите нѣкого чето страда, вий пожелавете да му помогнете и какъ да е да го повоздигнете. Това е едно добро, благородно усѣщанье. Колкото за мене, азъ ще са имамъ за виновенъ, ако въ нѣщо или нѣкадѣ посѣгнжъ да отслабжъ и да намалжъ прилаганьето на това благородно усѣщанье.

Нищо по мѣчно отъ това дѣто да прави човѣкъ добро; но тогазъ когато е подбужданъ отъ най-живото, отъ най-горѣщото желанье да го направи, човѣкъ са побърква отъ самото побързванье на добрата воля.

Не сѣмъ отъ тѣзи, които осжждатъ милостьта; но азъ обичамъ да ви говоржъ съ пълна откровеность и свобода. Е добръ, като е така, азъ сѣмъ длѣженъ да ви исповѣдамъ чето има лични хора, дору прочути икономисти, които азъ почитамъ и уважавамъ, таквизъ икономисти, които като искаратъ дору до крайность строгостьта на едно начало казватъ: милостьта е гибелно нѣщо, тя трѣбва да са отхвърли съвършенно.

Ако могжъ да кажжъ така: тѣ ставатъ безчеловѣчни отъ стоеческа обичъ къмъ човѣчеството. Проникнжти отъ дълбока симпатия къмъ подобнитѣ си, тѣ искатъ сиромашията да не съществува въ свѣта, и проумѣватъ твърдѣ хубаво, чето за да стане това, за да нѣма бѣдность, окаянство, трѣба да са издигне човѣка, да му са даде нравственна сила, достоинство, да му са вкорени въ сѣщото време енергия и умѣянье на доброто.

Това е голѣмо, прекрасно ученье. Но то е далече отъ сѣщинското съвършенство. Ний сми всички хора, ний правимъ часть отъ човѣчеството, което е далечъ отъ

да бѣде съвършенно; това човѣчество може да бѣде изложено на незаслужени временни бѣдствия; нека покажемъ за примѣрь болѣстьта, която врѣхлетя човѣци съ добра воля и които не искатъ друго освѣнъ да печалятъ честно за да живѣятъ честно; тя, болестьта ги заковава на едно лѣгло и ги принуждава по този начинъ да са отрѣкжтъ отъ всѣки трудъ, отъ всѣка работа.

Ето сега, въ такъвъ случай милостьта не само чето е свето нѣщо, но тя е потребна и необходима за да са употреби. Сиромаси ще са намѣрватъ всѣкога по между васъ, е казала божествена дума; азъ не гледамъ въ това изричанье нѣкое наказанье. Напротивъ азъ виждамъ въ него по-право надѣжда за олекчение на тѣзи сиромаси, които човѣчеството ще има въ своята срѣда.

Бѣдствията, болеститѣ, незаслужванитѣ теглилата приготвятъ винжги широка областъ на милостьта. Но милостьта за да бѣде прозорлива, за да не става освѣнъ законна и за да не причинява никога, съ най-добри намѣрения, лоши сѣтнини, дору за тѣзи, на които помага, тя трѣбва да са ограничава и да носи лѣкъ на временното зло. Нека не направя това положение, което създава чрезъ своитѣ благодѣяния, въ постоянно положение, което би разслабило живитѣ сили на човѣка, единичко изворче на неговата сила и власть.

Това е стрѣмленieto на Политическата Икономия. Милостьта е единъ видъ балсамъ, единъ мехлемъ за ранитѣ, тя може да олесни играта на колелата. Но добръ управляванна-та работа, енергическия трудъ работи само като пара, която дава потикъ на голѣмата индустриална машина на човѣчеството.

За да свѣршимъ приказката си за милостьта, азъ ще ви кажа чето има голѣма опасность, съ извършванье на милостьта, да направимъ тежка причината на злото, противъ което протестиратъ и чувствата ни и свѣстьта ни, това зло, което въ новитѣ времена са зове: *поперизмъ*, сирѣчь сѣтня *сиромашия*. Въ идущия си разказъ азъ ще ви поговоржъ за този предметъ. За сега доволно е да ви кажжъ само чето *поперизмъ* у насъ не съществува или комахай не съществува.

Подъ тоя насловъ турския вѣстникъ *Басиретъ* обнародва тѣзи дни единъ членъ доста занимателенъ, на който и ний давами мѣсто въ стѣл-поветѣ на *День*, като призовавами вниманъето на читателитѣ върху исказванитѣ въ него назидателни мисли.

I.

Напрѣдничавитѣ правителства отъ време си иматъ обичай да правятъ точни статистики на гюмрюцитѣ си, за да могатъ чрезъ това, като сравняватъ на година-та дѣлата сума на внасянитѣ и изнасянитѣ стоки, да разбиратъ кои сѣ по-много; и ако би изнасенитѣ стоки да сѣ по-много отъ внасенитѣ, работата отива добръ; ако ли сѣ внасенитѣ стоки по горѣ, да могатъ да проумѣятъ отъ дѣ произлѣзва то и да взематъ мѣрки за да прѣкратятъ това зло съез време; защото доброто състояние на държавнитѣ касни зависи отъ богатството и силата на подданницитѣ на държавата, а богатството на подданницитѣ зависи отъ развитието на търговията. Но тука, като казвами търговия, неразбирами че всичкитѣ жители трѣба да бждѣтъ търговци, а разумѣвами че всѣкой разредъ отъ народа трѣба да работи въ вжтрѣшността за да си прѣгответя онова що му е потребно до толкозъ што да нема нужда отъ вѣнкашно; таквозъ едно състояние; вѣрвами ний, съставя благоденствието на една страна или държава.

Защото ако единъ народъ не може да развие вжтрѣшното на мѣстото произвеждане и да са отърве отъ това дѣто да има нужда отъ чуждитѣ, той ще са намѣри въ задължение да испраца на вѣнъ онова, което спечели, и тѣй като ще работи всѣкога за интереса на другитѣ, самъ той ще си остава все съ празни ржцѣ. Но това като казвами, ний не разбирами че нѣма и таквизъ работи за които, безъ друго ще имамъ нуждата отъ чужденцитѣ, защото и Англия и Франца, които сѣ възвисили индустрията си до върха на съвършенството, и сѣ направили жителитѣ на всичка вселенна, тѣй да кажемъ, роби на своитѣ ржкодѣлня, и тѣ йоще, поради множеството на жителитѣ си сѣ принудени да внасятъ извѣнъ жита, и да не могатъ да са отървѣтъ отъ тѣзи нужди.

Между това подвизитѣ и старанията, които е направила Франца за подобрене на земята, докарали сѣ извѣрдената нейна производителна сила, и за нѣколко години облекчили сѣ нуждитѣ извѣнъ що е имала тази страна до толкозъ, што можаше нѣкой да каже че тая държава нѣма нужда отъ вѣншно внасянъе; благодарение на тѣзи усилня и старания съ които сѣ са обогатили, Англичанитѣ сѣ стангли банкере на много държави, а Френцитѣ платихъ петѣтъ диліона, като петстотинъ гроша, дори и безъ да осѣлятъ че сѣ остангли безъ тѣхъ. Това богатство, разумѣва са, е произлѣзло и натрупало са е отъ това дѣто не са изнурява имота ний на вѣнъ, и второ отъ това дѣто че сѣ

магнитическата сила на индустрията си привлекли сѣ и сѣ прибрали богатството на другитѣ.

Това като казвами въ прѣдговоръ, не-исками да кажемъ че трѣба и ний както Англичанитѣ и Френцитѣ сѣ провѣз-вежданъето на индустрията да са отър-вемъ, както тѣхъ, отъ нуждитѣ извѣнъ и да издонимъ богатството на другитѣ; защото това иска и време дълго и трудъ много и пари не малко; но просто забѣлжвами само, че трѣба ний сами да си правимъ тѣзи нѣща, за които осѣ-щамъ че имамъ нуждата имъ отъ европейцитѣ, и направянъето на които вижда-ми че е възможно сега за сега тука въ нашата земя, и тѣй като облекча-вами, улеснявами, постепенно нуждитѣ си, да са владемъ въ това дѣто да трѣ-симъ пѣтя на интереситѣ си.

По тѣзи частъ и върху тѣзи темъ мно-го са е писало до сега въ разни вѣст-ници и списания, но повечето отъ тѣзи които сѣ писали за това, като сѣ искали да кажѣтъ че благоденствието зави-си отъ богатството, а то отъ напрѣд-нованъето на наукитѣ и искуствата, го-ворили сѣ и разсквали за произвеж-данъето на богатството и за началата на търговията. Но ний непомнимъ да са е говорило за това: кои сѣ по-сѣ-щественнитѣ отъ нашитѣ нужди; кое е що може да ни отвори интересъ и да ни прикара богатство; какво е внася-нъето и изнасянъето въ Турската Земя и кое отъ тѣхъ е повече; и ако внася-нъето е повече, въ какво състои то; кои сѣ онѣзи чужди стоки които са наймно-го харчатъ у насъ, и ако е възможно като си ги произвеждами ний сами у насъ си да са отървемъ отъ нуждитѣ. Но защото за да сполучи нѣкой, като вземе прѣдъ очи вѣсприимчивостя на земята и природнитѣ прѣимущества на жителитѣ въ Туреко, да ги сравни и послѣ да даде мнѣние върху общото му заключение, нужно е да покажеме най-ясно, какъ може единъ народъ като са отмѣни отъ нуждитѣ изъ вѣнъ, да по-стѣпи къмъ подобряване на състояние-то си и къмъ създаване на собственото си благосъстояние, за това ний като прѣдложимъ малкитѣ за това свѣдѣ-ния, що сме събрали, има да искажемъ и своето за това мнѣние. Жителитѣ на една държава, не различатъ съ нищо отъ членовѣтъ на едно семейство, тѣ благоденствуватъ, когато приходитѣ имъ надминуваъ разноскитѣ имъ, а на опа-ки тѣрпятъ скудости и лишения когато са случва противното, а когато при-ходитѣ и разноскитѣ вървятъ успоредно, тѣ са отърватъ отъ тѣзи скудости и ли-шения и биватъ спокойни. Това като е така, на основание на него ний ще са повърнемъ въ идущия брой да донеска-рами думитѣ си върху внасянъето и из-насянъето.

ОПИСАНИЯ.

СЪВЕРОИСТОЧНИЯ КЪТЪ НА ТРАКИЯ.

По край Черно-море са прости-ра отъ Тракийския полуостровъ до Балкана единъ тѣсенъ и каменитѣ кътѣ, който пѣкои наричатъ кътѣ

на Странджа, но по-право трѣбало би да са нарича кътѣ на Малкия Балканъ, защото планинитѣ нарича-ни Странджа (1) не сѣ освѣнъ отъ расклоненията на Малкия Балканъ, на който най-високия връхъ е Са-моковската планина, наречена така отъ селото Самоковъ (2). Този кътѣ на сѣверъ има широки и твърдѣ плодородни долини, които произво-ждатъ до 2,000,000 кила всѣкакви житни плодове. На югъ планински-тѣ расклонения досягатъ до само-то море, а въ това планинито и почти необработвано мѣсто имамъ го гжсти джбови лѣсове които и до днесъ не сѣ употребени въ полза. Населението въ тѣзи страна въз-лѣзва връзъ 100,000 души Бълга-ри, Турци и Гърци нѣколко, насе-ляющии собствено казитѣ Бурга-шка, Визянска и Мидянска съ по-нѣколко села и отъ другитѣ около кази. Срѣдствата за съобщение сѣ твърдѣ недостаточни. Срѣдице на търговията за извозване най-вече на жито е приморския градъ Бур-гасъ, но има и други малки при-станища отъ които са товарятъ дос-та дърва и вжглища за Цариградъ.

1) Странджа и Странджа-Балканъ наричатъ онѣзи расклонения на малкия Емосъ които са протакатъ по двѣ посо-ки на юго-западъ, въ негочнитѣ край-мория на Тракия и на които едното от-дѣление са свърша съ нуса *Сарай Бур-му* въ Цариградъ, а другия съезъ нуса *Топурдагъ* при *Редовитъ* (Топур-дагъ). Отъ названъето на тѣзи гориста и бли-зу до Цариградъ планина, гжбава нѣ-кога съ разбойници, що бѣгали отъ Цар-иградъ, е остангло отдаванния на нѣкои прѣкоръ «Странджа хайдуду». Въ тѣзи планини има и село Странджа повече отъ 300 кжци Гърци повечето или по-право Българи оженени за Гъркини и погърчени.

2) Самоковъ, турски *Самоковчикъ*, село въ Мидянска каза, до 350 кжци, отъ които 50-тѣ сѣ български а другитѣ гърчки. Селото лежи на високо въ Мал-кия Балканъ, край единъ отъ притоци-тѣ на Величка или Голѣма рѣка (3). Всич-ката мирѣ на това село е покрита съ желѣзна руда, и занятието на жители-тѣ е да правятъ вади за изминване на рудата, която събиратъ, послѣ ихъ но-сятъ та ихъ продаватъ за топенье. Тука има правителственни видни и самокови за ваденье желѣзо.

3) Величка или Голѣма рѣка са стича отъ Махияда и Войникъ Бакаджикъ, (планински върхове отъ Малкия Бал-канъ), както и отъ Самоковската плани-на, първитѣ притоци са сливатъ при се-лото Пирогъ, послѣ минува прѣзъ селото Велика, отъ което са казва и Величка, а послѣ ихъ наричатъ *Голѣма Рѣка*, за разлика отъ другата рѣка Велика, съ която текѣтъ тѣ успоредно и на мѣстѣ въ доста близко разстояние. Величка са влива въ Черно-море при селото Сте-

фаново; подпирана от морето, при утвѣето си близу, тя става доста дълбока, щото малки морски канци могат да излѣзват чакъ до селото Бродилово, а кога е въ приливъ и до Кости, за които села ще поговоримъ другъ пѣтъ.

ДА ЖИВѢЯТЪ БОГАТИТЪ.

Да живѣятъ вси богати
Тѣмъ света е медъ и масло,
Тѣ сж тука най-благати;
Нийдѣ за тѣхъ не е тѣсно.

Ако имашъ много стока
Много имашъ и богатство,
Всѣки на вратѣ ти тропа,
Имашъ съ всѣкого познанство.

Съче ти глава-та чудно
Тя ѝ богата с' умъ с' наука;
Салтъ кисята да ти ѝ пълна;
Ввредѣ ти казватъ буюръ тука.

Ако нѣмашъ никакъ злато,
И татко ти ѝ безъ иманье
Бжди мудъръ колкото Шлагонъ,
Лови птички с' твой-то знанье.

Дор' бжди Соломонъ втори
Поетствувай като Данте,
Всѣки казва и говори:
Нйщо не знай това пѣте.

НОВИ СПИСАНИЯ И КНИГИ.

Българскій народенъ календаръ за проста година 1875. Висъ, 1875. Годинишна книга за свѣтовни работи, напрѣдѣкъ и развитие въ народния животъ; Урѣжда са отъ Іанко С. Ковачевъ. Седма година. Въ книжарница-та на Хр. Дановъ въ Пловдивъ, Руссе и Велесъ. — Познати сж на българска-та читающа публика Лѣтооструи-тъ на г. Данова, които са издаватъ редовно отъ седемъ години насамъ. *Лѣтооструя* тѣзъ година е промѣненъ въ: *Български народенъ календаръ*. Но ние не гледаме промѣняванье-то на име-то. Главно-то е въ сжщность-та, въ съдържанье-то; а и тамъ ний виждаме доволно значителни и подобрителни въ нѣкои отношения промѣни. Тѣй, въ тѣзъ годишния календаръ твърдѣ умѣтна и добра е статья-та по пѣтуванье-то на Каница изъ Българско; погледа върху нѣкои политически събития презъ истекша-та година си иматъ тоже мѣстото и ще интересуватъ една голѣма часть отъ читатели-тѣ. Сжщо е хубаво написана статья-та по *женидба-та*. Хубава-та приказка на Павле Хайзе: *Ерминия* би била не по-малко интересна, ако бѣ преведена съ по-правилень български езикъ.

Онова, което ни радва йоще повѣче, то е дѣто редакцията на Бълг. Народенъ Календаръ ни дава дума, че за напредъ е зела йоще по-серioзни мѣрки за да направи нѣщо по-отлично, нѣщо по добро и сполучено. Какъ и да е, ний сърадваме г. Данова за добрата посока въ която

вкарва предния си Лѣтооструй не само като го е направилъ по-занимателень а йоще като е приелъ това правописанье, което са изисква отъ самото естество на българския езикъ.

Излѣзълъ е вече и 2-я брой на *Знание*, издание за наука и литература. Съдържанье-то на тоя брой е продължение отъ всички хубаво написани и интересни статии въ първия брой. Въ втория брой е помѣстенъ и «Устава на Дружеството за распространяванье полезни знания», което има за цѣль да са старае да увеличи знанието на българския народъ, до колкото позволяватъ силитъ му. Отъ тоя уставъ става познато, че Дружеството состои отъ шестнадесетъ основателни членове, които ще останжтъ непроменими до новогодишно събрание. Освенъ своя научно-литературенъ вѣстникъ *Знание*, Дружеството ще да издава и малки учебници, които ще са испращатъ на Читалището или на *Македонската Дружина* въ Цариградъ за да ги раздаватъ по училищата на бѣднѣти ученици. При основателнитъ си членове, това Дружество има и други членове: *спомогателни, доброжелателни* и *корреспондентни*. Последнитъ два вида членове плащатъ годишно по единъ франкъ; основателнитъ по 20 фр., а спомогателнитъ по 10 франка. Девизата на това Дружество е: АЗБУКАТА; то не ще да са мѣси въ никакви политически нѣща. — Въ втория брой сж помѣстени: двѣ народни пѣсни и книжевность за *Тъмницитъ ми, отъ Силвио Пеллико*.

Южни-тѣ Славени, тѣхно-то пропехожданье и тѣхно-то настаняванье въ Стара Иллирия отъ *Е. Прико дьо Сент-Мари*, членъ отъ азиатско-то и отъ географическо-то дружество въ Парисъ. — 1874, печатано въ Парисъ стр. 178 на осмина, съ една карта накрая: *Стара Иллирия*, споредъ списанье-то на Ранча, съ единъ видъ чъртежи отъ знамена-та на Южни-тѣ Славени, издаденъ изъ *Иллириума на Дюканжъ дьо Фреснъ*.

Горня-та книга е едно френско съчинение излѣзло въ Парисъ въ края на истекша-та година. То е доволно интересно за онѣзи наши книжовници, които са занимаватъ съ история-та на българския народъ.

Ступанъ, земеделско-икономически вѣстникъ, година II. 1—15 Януария, 1875, брой 1-й и 2-й. Ний мѣркаме да поговоримъ до-пѣти за този полезенъ на нашия народъ листъ.

Градинка, книжка третя, градинарь Илия Блъсковъ, Печатница на Бълг. Отдѣление во Виена, 1875.

Дяволско Блато, романъ отъ прочутата френска списателка *г-жа Жоржъ Сандъ*, превелъ отъ френски *Марко Д. Балабановъ*, Печатница Карапетровъ и Друж. 1874.

Училище, брой 17-18, година IV; — издатель-Ступанъ Р. И. Блъсковъ. — Тѣзи дни ни са паднж случайно да ви-

димъ една книжка отъ *Училище-то* на дѣда Блъскова. Тѣзи книжка бѣше отъ 10-й Януарь 1875 година. Съдържанье-то ѝ е слѣдующе-то: *Трохичка хлъбъ, или описание на човѣка* отъ Массе; *Изъ Естествена-та История, Нйщо за Дружества-та, Книжевность, Главчо* (разказъ), *Училишни Примѣри на майчино възпитание, Нови книги* и прочее. Това съдържанье на Училище е доволно интересно, отборъ и добръ написано. Първо-то членче отъ *Трохичка хлъбецъ* е по единъ много занимателень предметъ. Учения физиологъ г-нъ Массе е расправилъ въ това свое съчинение по единъ най-популярень начинъ различнитъ служби на ставитъ въ нашия организмъ. То е толкозъ ясно, толкозъ вразумително изложено щото и този даже който нѣма познания по анатомията на човѣка, ще може да разбере таинственния механизъмъ на всички онѣзи работи, които ставатъ въ насъ, и чрезъ които ний поддържаме своя животъ. Но по малко занимателно е членче-то изъ естествената история. Колкото за разказа Главчо, който са препечатва въ Училище, ний сме длъжни да кажемъ че дѣдо Блъсковъ е сторилъ много добръ, като на мѣсто всѣки други материалъ, той е вмѣстилъ този приятень, занимателень и полезенъ разказъ.

Преди да свършимъ за *Училище* трѣба да исповѣдаме йоще и това, че на *книжевността* е дадено много мѣсто, че за периодическото списание е казано въ много думи онѣва, което можеше да са каже по на кратко и по-съ важность, че най-послѣ додѣто осжждаме хора-та за единъ курсуръ, самитъ ний правимъ този курсуръ. Лесно е човѣкъ да критикува, но мжчно е да сполучва въ критиката си. Тѣзи дума е на единъ ученъ човѣкъ, който е билъ свободенъ отъ всички предразсѣдоци на нѣкои наши съвременни критици.

Ний ще вѣставяме за всички новопечатани български книги, било че тѣ сж испроводили до редакция-та или че сж извѣстимъ отъ други; ще са поврѣщаме обаче да поговорваме нѣщо за онѣзи, които имама на рѣка, сирѣчь за онѣзи, които ни са испровождатъ. Това въ знанье на всички наши книгоиздатели.

Стефанъ Зафирополю Гръкъ родомъ и богатъ търговецъ въ Марсилия, който преди малко врѣме бѣше подарилъ хиляда лири на Търговско-то Гръцко Училище въ Халки, и други толкозъ за на права-та на голѣмо-то гръцко народно училище на Фенеръ, тѣзи дни подарилъ йоще 25,000 франги на гръцкия въ Атина Силлогосъ за да са издадатъ нови и по-пълни географически харти по гръцки и да са раздаджтъ даромъ по всички-тѣ гръцки училища въ Турско и въ Гръция. — О, кога ще бжде честитъ и нашия народъ да отвѣжди таквизи спнове, съ каквито отдавна са гордѣе малкия по пѣргавъ гръцкый народъ?

Цариградъ, 18 Февруария, 1875.

Отъ важнитѣ дневни питания по държавнитѣ работи имами поднасянето на Н. Ц. В. Султана договоритѣ за заема на Портата съ Царската Отоманска Банка и значнатата вѣстъ по присобяването на закона за тимбритѣ (дамгитѣ) отъ първий Марта. Споредъ «Тюрки» Н. Ц. В. Султана са показалъ че удобрѣва тѣзи прѣговори, които сѣ вече подписани отъ двѣтѣ страни.

Друго немаловажно събитие е и събранъето, което представителитѣ на чуждитѣ сили сѣ държели поминжлата сѣбота въ руското посолство. Предметъ на тѣхното разискване е било исканъето на министерството на Правосъдието да са забрани на драгоманитѣ да присѣтствуватъ въ смѣсеннитѣ давии у гражданскитѣ сѣдилища. Рѣшило са отблѣсването на това замогване отъ страна на министерството на правосъдието.

Споредъ «Левант Хералдъ», генералъ Игнатиевъ казалъ че това ще са иска не като отстъпка или милость, а просто като право, което имъ са пада споредъ трактатитѣ.

По народочерковнитѣ ни работи въ столицата по-главно е това дѣто на мѣсто св. Нишкаго г. Виктор за синодаленъ членъ е избранъ Н. Пр. Св. Доростоло-Червенский г. Григория. Споредъ както са научавами Екзархийското ни началство телеграфирало на избрания да дойде по-скоро въ Цариградъ.

Съ всеко предпазване можемъ да вѣстимъ йоще че нѣкои оплаквания сѣ стигнали изъ Търново до Н. Блаженство. Както почуввами тѣзи оплаквания били противо Н. Преосвещенство Св. Търновския г. Илариона. Повѣрж-щемъ са до пѣти върху тѣзи работа за която и ний имами нѣкои частни свѣдѣния.

Гръцкитѣ ефимириди въ столицата сѣ до толкозъ наивни по нѣкога въ своитѣ разисквания, щото човѣкъ не може да ги чете безъ да са поусмихне на тѣхнитѣ мозѣци, съ които мислятъ, разсѣждаватъ и правятъ заключения. Ний поменжми въ първия си брой за онѣзи печална новина изъ Охрида по запалянъето и изгарянъето на бълг. манастиръ св. Наумъ въ Охрида. Ний заблѣжихми тогазъ, че е твърдѣ любовитно да са изучатъ

и издирятъ както трѣбва причинитѣ и начина на случаванъето на тѣзи злочестина. Нашитѣ читатели сѣ са сѣтили че съ това ний подразбирахми нѣкой грѣцки прѣстѣ въ тѣзи работа. Но ела да видимъ че ефимеридитѣ ни иматъ тѣзи безочливостъ да стоварятъ на чужди вратъ този кабахатъ, който ги е страхъ да не са отдаде справедливо на тѣхъ. Гузно негонено бѣга, казва нашата поговорка. И ний, както сръбцяхми стрѣлухитѣ доноси на стрѣлухата «Траки» не можемъ да са не почудимъ на нейната продързливостъ. «Св. Лука (това са казва по многовѣдѣние отъ мудритѣ глави на редакторитѣ на «Траки» — на мѣсто Св. Наумъ, е изгоренъ отъ скверни и варварски рѣцѣ. И самитѣ камъни въ Охрида са растресватъ отъ тѣзи сърдце-раздирателни гледки.» Подиръ това «Траки» раздига коститѣ на Крума великаго и подмѣта онѣзи времена, въ които е било сѣдено да опитатъ тежката тогазъ рѣка на Българина, като казва: «Сѣдено ли е и днесъ на 1875 година да дойдемъ до такава степенъ щото да проклинами сѣдбата си като жалостна жертва на Българитѣ въ Охрида? Възможно ли е било да повѣрвами че нашето духовенство ще спи когато са горятъ православни храмове и мѣнастири отъ челоуѣци, които хвала Богу, нито отъ Крума са управляватъ, нито сѣ войска и оражкия са располагатъ.» Подиръ тѣзи думи прокопсаната «Траки» призовава Императорското Правителство да побърза да заповѣда на мѣстнитѣ въ Охридъ начальства за да накажѣтъ виновнитѣ. Да, това сѣ щото желае и всеки български жителъ въ Охридската епархия; това желаемъ и ний толкозъ повече като сми напълно увѣрени кои сѣ пали-монастирковцитѣ.

МѢСТНИ И ОБЛАСТНИ НОВИНИ.

Споредъ едно званично съобщение, закона за тимбритѣ (дамгитѣ) ще са тури въ дѣйствието отъ 1-й на идущия Марта. Вѣжка гербова хартия (варакай-сахие) ще носи единъ черъ щембелъ, посрѣдъ който ще са отличава царската тура; и единъ втори щембелъ, който ще носи надписъ: *дамгай девлетъ аалие*. Отъ тогазъ и на пощенскитѣ тимбри ще са туря царската тура. На вѣстницитѣ, които са издаватъ въ столицата и областитѣ, ще имъ са залѣця, преди да са отпечататъ, по единъ тимбръ за двѣ парн. Сѣ щото ще става и съ обевленията.

— *Левант Хералдъ* казва че Прави-

телството правяло преговоръ да склучи единъ заемъ въ Парижъ отъ три милиона английски лири, съ лихва по 13 на 100-тѣ.

— Споредъ *Фаръ дю Босфоръ* Н. Вис. Великия Везиръ съ едно окръжно писмо отъ 3 Мухаремъ (10 Февруария) заповѣдалъ на главнитѣ управители на Вилаетитѣ въ Държавата да не позволяватъ вече да са отварятъ частни училища въ Вилаетитѣ безъ особено позволение отъ Цар. Правителство, защото са заблѣжило, казва везирското писмо, че онѣзи които отъ време на време дигатъ гюрултии по областитѣ на-вънъ сѣ повечето ученици, които излѣзватъ отъ нѣкои училища отворени съ лоши намѣрениа и безъ никакво позволение.

— Вѣстватъ изъ Румжния, че споредъ мѣркитѣ, които zelo вече румжнското правителство, данѣка отъ подданничеството на Румжния, около 39,000 л. тур., щѣлъ да са внесе на Малieto въ началото на Марта.

— Новия испанский царъ Алфонсъ билъ възложилъ на испанския въ Вѣна посланикъ г. Дель-Маза да иде въ Букурещъ и да подаде на княза Карла едно своеручно отъ него писмо, въ което му обажда за възлѣзването си на испанския престолъ. Тѣзи постѣпка на испанския царъ извикала праведното негодование на Високата Порта, която видѣла за нужно да са протестира противъ нея. Споредъ както увѣрва *Левант Хералдъ*, Харджинето съобщило вече по телеграфа на прѣдставителитѣ си при чуждитѣ сили това протестиране, като ги увѣдомява при това че Високата Порта прѣсѣква отъ своя страна всеко сношение съ испанското правителство.

— Преминжлиа вторникъ живѣвѣщитѣ въ Цариградъ Персийци-Шинити тържественно празнувахъ годишния си празникъ. Тържеството са изврши въ Валиде-Ханъ, при присѣтствието на Персийския посланикъ при В. Порта, на нѣкои отъ министритѣ и мнозина отъ посланницитѣ на европейскитѣ държави.

— Въ *Источно Време*, 1-й брой, е напечатано едно писмо отъ Св. Преславскаго г-на Симеона, въ което Н. Пр. доказва канонически че са непозволява вѣнчаванъето на френекокаталика съ българка, вѣнчаванъе по поводъ на което станжжъ толкозъ шумове и наклонвания на невинни Българчета.

— Йоще една оставка отъ членство въ Екзархийския Съвѣтъ! Г-нъ Хр. П. Тѣпчилещовъ ненадѣино е подалъ тѣзи седмица писменно оставката си на Екзархийското ни началство. Но както са научавами оставката му не са приела и той останжлъ да си помисли.

— Нашитѣ читатели може да знажтъ за една давия на жителитѣ въ Добруджа съ нѣкои заимодавци въ Варна, Балчикъ и Тулча поради нѣкакви борчове. Тѣзи борчове сѣ стигнали въ малко години огромни количества само и само защото многомилостивитѣ заимодавци не смѣтали колко лихва турятъ на застата сума. Читателитѣ трѣбва да знажтъ че тѣзи сума са е заемала отъ селенитѣ за посѣви и други полски работи. За зла честь, като жетвитѣ не могли да станжтъ презъ нѣколко години, то

селенитѣ биле принудени да заематъ нови сумми. Така въ нѣколко години заетитѣ малки количества, съ лихвата наедно, станжли толкозъ голѣми, щото ако тѣ би си продали и нивитѣ, и кѣшитѣ, и добитака, и всичкия имотъ, то пакъ не би исплатили своитѣ борчове. Заимодавцитѣ теглила на сждѣ селенитѣ които, расчитвайтъ, расправили работата тѣй каквото си била и отказвали отъ нѣмайкиждѣ плащаньето на тѣзи пари. Като властитѣ са виждали че събраньето на дълитѣ дължими количества е значило съсипваньето на селенитѣ, сж не произнасяли върху тѣзи работа много време. Но като давията била пренесена въ Цариградъ на Държавния Съвѣтъ, едно рѣшение излѣзло тѣзи дни, което ний срѣщама въ *Тюрки*. Споредъ това рѣшение нарочити комисии щѣли да са избержтъ и натоварятъ да предиржтъ първобитното заето количество, което раздѣлено на нѣколко дѣла, съ законната му лихва ще са плаща отъ време на време. За това е обадено на управителитѣ въ Тулча и въ Варна, които сж дължни да избержтъ комисии и да приложатъ въ дѣло рѣшението на Държавния Съвѣтъ.

— Споредъ *Слънце*, новъ вѣстникъ, които са издава въ Руссе на френски и на турски, полицията тамъ хванала два санджакъ съ оржжия и припаси испрацани въ България. Ний не можемъ да вѣрвама твърдѣ въ положителността на подобнитѣ новини. Но знаемъ че чужденцитѣ тържатъ во всичко средство да експлоатируватъ нашитѣ и държавнитѣ благорасположения.

— Споредъ вилаетския вѣстникъ *Думава*, приходитѣ отъ управлението на тоя вилаетъ, отъ 1 юлия 1874 до края на септември отъ сжщата година, влолѣли на 59,495,785 гр., отъ които количеството 8,518,745 произлѣзва изъ недоплатки (бакии) отъ миналата година.

— Много шумотевица направилъ въ Гръция слуха че икуменическата тука патриархия поржчала ужъ на турския въ Атина посланикъ да подѣйствува формално и да приниска отъ гръцкото правителство да плати на Патриархията нѣкакъвъ дългъ отъ дворни нарчани записи. Ближнитѣ човѣци на посланика побързали да явятъ че Н. Превѣсх. не е направилъ никаква таквава постѣпка и нема никаква званична заповѣдъ за това нѣщо. Нѣкои вѣстници опровергаха този слухъ, но общото незадоволство отъ това не е утихнкло. Въ сжщото време и нѣкои отъ тукашнитѣ гръцки вѣстници сж са впуснѣли да разискватъ какъвъ е този дългъ отъ дворни записи. Това нѣщо мислимъ да интересува и насъ до нѣидѣ защото кой знае да не би единъ день да ни дойде до-глава — да са иска и отъ насъ такъвъ нѣкой дългъ отъ дворни записи. За това за добрѣ виждаме да съобщимъ въ кратко на читателитѣ си колкото свѣдѣния намѣрвама по това въ гръцкитѣ вѣстници. Този въпросъ, казватъ нѣкои вѣстници, е много тъменъ и не може лесно да са обесни, нито са пжкѣ и еднакво говори за него. Едини казватъ че дворнитѣ тѣзи дългове произлѣзвали отъ заемни, дължими повече на вдовици и сирачета отъ разни народности, които жи-

вѣяли постоянно и временно въ столицата на Турция. А когато този особенъ дългъ не Киното (Гръцката въ Цариградъ Община) нарасжлъ твърдѣ много, Синода (гръцкий) го расподѣлилъ съразмѣрно по другитѣ епархии на Държавата, и това е що го казуватъ *Дворенъ дългъ*. Но споредъ казаньето на други, това що иска Икуменическата Патриархия отъ гръцкото правителство са представя йоще по заплетно. На 1818 дълга на Киното въ Цариградъ възлѣзвалъ до три милиона и половина, и по рѣшението на тогавашния патриархъ тѣзи дългове са расподѣлили между Епархитѣ на Икуменическия Престолъ, въ които влѣзвали тогава и епархитѣ въ сегашна Гръция, на които по съразмѣрность са паднѣло да платятъ шестогинъ (600) хиледи гроша, и тѣзи пари подирѣ жалостнитѣ събития на 1821 zelo ги ужъ Царското Правителство отъ Патриархията, но записитѣ останжли отворени а Геронтитѣ, които прѣдставяха до скоро Епархитѣ, като неможали да плащатъ нито лихви нито глави отъ тѣзи задължения, работата остангла тѣй и тѣзи дългове ужъ отъ 600 хил. гроша възлѣзли сега до 13 милиони. Но като не са разбира почти нищо и отъ тѣзи казвания ний оставяма да са повърнемъ на това питанье като видимъ какво ще расправятъ за него още по-нататѣкъ гръцкитѣ вѣстници.

— Пишжтъ отъ Варна че минжлия петкъ са потрѣсила земята силно въ този градъ, както и въ Шуменъ и въ Руссе. Въ сжщото време вѣставатъ че Дунавъ замръзнжлъ.

— Вѣставатъ че въ Видинския Санджакъ, подѣ преѣдателството на Рифатъ паша, управителъ на тоя санджакъ, съставила са акционерна дружина (ширкетъ) за малки пѣтни калески.

— Както са научавами, сънародницитѣ ни въ Враня са отнесли до Екзархията за да си стори трудъ и поправи народочерковнитѣ имъ работи. Мѣстния каймакаминъ полагажъ голѣми напѣвания за да са предаде шапранската черкова св. Петка на гръко-сърбофилитѣ за да са молѣжтъ на гръко-сърбекия богъ да ги зачува въ оградата на православието. Нашитѣ са държали добрѣ противо своитѣ противници, но оставали самички, що ли ще можжтъ стори тѣ?

— Отъ Елена са оплакватъ противо несправедливоститѣ и злоупотребленията на ресуматчинитѣ, които, колкото пжти имъ са вдавало, толкозъ пжти земали ресуматъ за продаваньето на едно и сжщото животно. Пази Боже глухо да прочуе и слѣпо да прогледа, защото знаемъ че плтизамджинитѣ въ Елена си сж нашенци.

— Вѣставатъ ни изъ Търново, че въ този градъ са държѣли презъ Януария нѣколко събрания отъ представителитѣ на Търновската Епархия по избираньето на епархийския Съборъ. Отъ рѣшенията въ засѣданията било и това, дѣто на-пролѣтъ да са почене направата на зданьето за богословското училище. Макарь, че г-да Търновци желаяли това училище да стане въ Търново — на Долня-Махала, — но все пакъ рѣшено било по многогласие да са издигне на старото си мѣсто, сирѣчь на мѣстото дѣ-

то е Лѣсковския Монастирь. — Рѣшило са йоще, щото за напрѣдъ епархийския съвѣтъ да държи редовно три-пжти засѣдания презъ седмицата, а не както до-сега само два-пжти. Тая мѣрка била зета, защото за прегледваньето на много работи въ кръга на тоя съвѣтъ, нѣмало достаточено време.

— Научаваме са йоще, че бившия главень учитель въ Елена, г-нъ Никифоръ П. Константиновъ, са избралъ да бжде надзорникъ на селескитѣ училища въ Търновската Епархия. Г-нъ Н. П. Константиновъ е човѣкъ кадженъ и опитенъ и ний са надѣваме, че той ще умѣе да испълни доволно сполучливо своето посланье. Нека забѣлѣжимъ обаче и това, че само личната кадженость и достоинство на едног човѣка не можжтъ да сполучатъ, когато срѣдата въ която са намѣрва той, не е благоприятна на тежненията му.

— Пишатъ отъ Ихтиманъ до *Влкъ* че ония отъ Турчетата, на които при тегляньето куръ, сж паднѣло да бжджтъ записани въ войнишския редъ правяли невѣроятни злоупотребления. Тѣ доста обиждали горкитѣ селени, като кондисвали по кѣщята имъ и искали да ги гощаватъ даромъ. Въ селото Тажиларъ на една свадба тѣ испоплашили свадбаритѣ съ своитѣ безчинства. Не по-малко втрлували и Черкезитѣ, тѣзи гости, които са показватъ неблагоприятни за гостеприимството, що имъ е стѣрено. Скърбног е че Ихтиманския мюдюринъ не обрѣщаль вниманье върху тѣзи злоупотребления.

— Пишатъ отъ Руссе до *Курје д'Ориганъ*: «Твърдѣ жаловитѣ слухъ са разнесе тая заранъ по града ни. Тая ноць са отровилъ, казватъ, колаасж Тоска по причина че са показалъ единъ недостатокъ отъ 250,000 гроша отъ кассата на заптиетата, който недостатокъ е откритъ отъ извжнредния мюфетишинъ Хасанъ бей. Казватъ че недостатка е още по голѣмъ и това е възможно, защото отъ петнадесетъ години насамъ не е прегледвана кассата на заптиетата. Споредъ Хасанъ бей, и други важни лица били намѣсени въ това злоупотребение. За да са прегледатъ, както трѣбва, смѣткитѣ на кассата, трѣвало да са издавятъ отъ служба десетъ-петнадесетъ заштитски чиновници. Опитватъ са да скриятъ самоубийството, като казватъ че кол аасж е умрѣлъ отъ припадка (дамлж, апоплексия), и отъ това са види че вѣничко некатъ да покриятъ.»

— Пишатъ отъ Солунъ: «Негово Преосвещенство г. Рафаилъ, духовния началникъ на Българетѣ Унияти, е дошжлъ въ Македония, снабденъ съ нуждното за това високо праде. Ний навѣрно знаемъ че Н. Преосвещенство е рѣшенъ да отиде вврѣдъ дѣто го повикажъ. Това е истина, то е че погледитѣ на г-на Рафаила клоняжъ най-много кжмъ многочумния и прочутъ градецъ Кукушъ. Н. Преосв. не са бави много въ Солунъ; той има честята да приеме една депутация отъ първенцитѣ Кукушане, които го помолиха да посѣти градеца имъ. Н. Преосвещенство незабавно трѣгна за Кукушъ, когато приели много добрѣ, и отслужилъ божественната служба въ всичкитѣ черкови.»

ВЪНКАШНИ НОВИНИ.

Въ минжлия си брой поменжхми, че главното питане во Франца е за съставянето на сената. По поводъ на това съвѣта на министритѣ билъ събранъ подъ председателството на маршала Макъ-Махона и поискалъ отъ началника на Държавата да състави новъ кабинетъ. Макаръ че волята на Макъ-Махона е да задържи тѣзи мжжѣе които сж днесъ-зднесъ на чело на властѣта, той е билъ принуденъ да са покори на потребитѣ на положението. Достойно за забѣлжане е че председателя на републиката, който до сега не искаше да му са продума за лѣвня центръ, билъ вече съгласенъ да потърси въ него дору и въ лѣвата страна мжжѣе за съставянето на новото си министерство. Всичко това е доволно благоприятно за републиката во Франца, но стоятъ ли тихи и мирни оубзи неуморими партии, които търсѣтъ мъгливо време за изпълняването на своитѣ цѣли и намѣрения? Тежко и горко на онзи народъ, който е изложенъ на подобни партии, каквито сж партиитѣ во Франца!

Една силна борба владѣе на западъ между католическото духовенство и правителствата. Тѣй на примѣръ германския велики дипломатъ Бисмаркъ ни сънчъ не може да снѣ спокойно, отъ мисль какъ да са справи съ неуморимо работящитѣ противъ него и плановѣтъ му ултрамонтанци. Трѣба да кажемъ че на западъ духовенството е силно и могуще, че то има потребнитѣ средства и възможности да са бори доволно и че побждаването му токо тѣй не е лесна работа.

Тѣзи борба между правителство и духовенство съществува и въ Италия. Въ послѣднѣо време са научавами че италианското правителство зело строги мѣрки спрямо черковницитѣ, които насилуватъ законитѣ, било въ черковни проповѣди и слова, било по другъ кой и да билъ начинъ. Една висока заповѣдъ прогласила че както правителството е расположено да почита вѣрно свободата на черковата, сжщо е рѣшено да не търпи никакво злоупотребение и никакво насилствие на законитѣ си.

Гарибалди е предметъ на разскваня въ италианската журналистика. Този велики патриотинъ ималъ нѣколко общеполезни проекти, прилагането на които още са не знае дали ще са приеме. Ний поменахми за единъ отъ тѣзи проекти въ минжлия си брой именно: за прокопаването на рѣка Тибръ, за направянето ѝ да бжде плавателна. По този начинъ, Римъ ще има едно таково пристанище каквото има Лондонъ върху Темза; това пристанище ще олесни твърдѣ много търговското развитие на столицата и би спомогнжло да я запознае повече и повече съ добринитѣ на цивилизацията, на която мореплаването е единъ отъ главнитѣ двигатели.

Втория проектъ на Гарибалди е за обработването на римското поле. Земятѣ, които ще бждѣтъ ископавани изъ рѣката ще са хвърлжтѣ въ блатиститѣ

мѣста. По този начинъ ще са почене населяването на пустото римско поле. А отъ разработването на земята, печистия въздухъ ще стане въ малко време добъръ и здравъ.

Разносжитѣ по тѣзи двѣ голѣми предприятия са пресмѣтватъ на около 120 милиона. Гарибалди смѣта да ги събере чрезъ народна подписка. При все това, казва *Корресподанс Франко-Италиенъ*, горнитѣ свѣдѣния, като сж само познати, трѣба да кажемъ че генерала пази въ най-голѣма тайна практическата страна на своитѣ проекти. Той слѣдва да приема посѣщенията на най-знаменититѣ мжжѣе и са разговаря съ тѣхъ върху своитѣ проекти.

Едно изстудяване било причинено между петербургския кабинетъ и правителството на царица Виктория по поводъ на отказването, което направи Англия за международното събрание въ Петербургъ, много вѣстници поддържатъ че английското правителство като отказало да испроводи свой представителъ въ това събрание не значало нищо друго освѣнъ че то иска да си не излага слабитѣ страни въ бойовѣтъ по сухо и да си заварди неограничена власть въ бойовѣтъ по море.

Какъ и да е, а во всѣки случай английското правителство е рѣшено да не зема участие въ предложенното отъ Россия събрание, както и тая послѣдната не са е отекла отъ да работи за ставанянето му и безъ Англия.

На края на преминалия мѣсець черногорския князь отворилъ народната скупщина. Князь Никола изложилъ дѣлата на княжеството отъ шесть години насамъ и показалъ на преобразованията, що сж введени въ това време за мѣстния напредѣкъ. Отъ шесть училища тогазъ, днесъ Черна-Гора има 50 училища и единъ дѣвически пансионъ; мѣсето са е разбивало, пжтищата сж са поправили и други подобрения сж извършени. Отношенията на Черна-Гора били много добртѣ съ всички държави, освѣнъ съ една, казалъ княза.

С М Ъ С Ъ .

Въ едно отъ послѣднитѣ засѣдания на Парижката академия г. Катрѣажъ, знаменитъ натуралистъ е говорилъ за *фосфорността* у нѣкой бубулечки. Фосфорността са зове свойството що иматъ нѣкой тѣла да издаватъ мерджелѣния и свѣтканя обикновено ноцѣ. Таквозъ е свѣтканьето на извѣстнитѣ бубулечки: свѣтулки.

Г-нъ Катрѣажъ отдава тѣзи фосфорность на нѣкой нервни *селлули* (мрѣжици или делвички), сж които са свършатъ нервитѣ въ мускулитѣ (месата). Въ своитѣ преговори върху фосфорността г. Катрѣажъ доказва че свѣтканьето става когато мускулитѣ са стискатъ. Но като нѣкой си италиански натуралистъ г. Панчери е доказалъ че фосфорность става и въ органа дѣто нѣма мускули, то г. Катрѣажъ въ сжщото засѣдане, като разгледва теоритѣ и опититѣ на г. Панчери, казва че на мѣсто въ мускулитѣ фосфорностьта може да става и въ нервнитѣ елементи.

Соломонъ дѣо Ко, за когото е писано нѣщо въ «Читалище» третята година, е изнамѣрвача на свойствата на парата като двигателна сила;

този гений са знаеше че бѣ поддудѣлъ, защото го не разбирахъ съвременницитѣ му, и умрѣлъ въ една отъ бисетрекиѣ колибки.

Но ето че това е било заблуждение и Академията на Наукитѣ въ Парисъ на послѣднѣо поразява това мнѣние изъ основата, като го искава лѣжковно. Този наричанъ лудъ е умрѣлъ въ пълния си разумъ не въ Бисетръ а въ Хайделбергъ, на 1646. Това, което до сега са е мисляло за история, било е чиста приказница. При ~~не~~ това ний сми длѣжжи да обадимъ че Соломонъ дѣо Ко е умрѣлъ въ бѣдности и лишения, мжченикъ на науката.

Христофоръ Колумбъ, Тассо, Комоеино и толкозъ други ни са виждатъ, презъ сѣнкитѣ на изминжлитѣ вѣкове, толкозъ по велики, колкото сж повече страдали. Тѣхната слава е свършена, тя досѣга до небето по гения, тя стои на земята по теглилата.

Въ Швеция става едно подписване ~~отъ дѣла~~ да са издигне единъ паметникъ на химиста *Шеела*, на когото изнамѣрванията сж дали единъ много голѣмъ потикъ на химическата наука въ XVIII вѣкъ.

Споредъ както вѣстява единъ френски вѣстникъ, въ парижката болница сега наскоро влѣзълъ единъ боленъ, който страдалъ отъ една много чудна болѣсть. Отъ преди 15 дена този човѣкъ билъ осѣтилъ че го заболѣло злѣ крайната частъ или върха на носа и подиръ три дни стреснжтъ и зачуденъ събледа че носа му, колкото отивало, ставалъ по-длѣгъ. Итъ тогава болньето не преставало вече нити единъ день, носа слѣдвалъ да става все по-длѣгъ и билъ достигналъ до ужасната голѣмина около три хектометра; а въ сжщото време той са подувалъ и са червялъ. По нѣкога за малко време болния осѣщалъ нѣкое поуталожване на болньето, въ разстояние на което преставало и прорасването на носа му, за да започне изново слѣдъ малко. Не може да са прѣдвиди додѣ ще стигне това явление, което е смутило велчката мудрость на лѣкаритѣ които го посѣщаватъ.

Любопитно ни са видѣ едно нѣщо въ туканитѣ грѣцки листовѣ. Въ единъ отъ тѣхъ ний срѣщнахми една дълга статия, писателя на която не може да исхвали Грѣция за голѣмия напредѣкъ що е направила въ матернално и нравствено отношения отъ 1830-та год. насамъ. А въ другъ единъ вѣстникъ отъ сжщия день срѣщамъ слѣдующето кратко извѣстие: — Двама служители на Вишняго като са скарали въ една кръчма, сбиватъ са. И на двамата *калимекитѣ* паднале долу и са потрѣколили въ краката на благочестивитѣ Христиени. Тѣзи съблазнителна работа станжла въ цивилизованата столица на Грѣция, и подтвърдява силно думитѣ на другия вѣстникъ за голѣмото нравствено унапредване въ прѣхвална Еллада.

Войнишки наказания въ Китай. — Въ единъ отъ послѣднитѣ броеве на китайския вѣстникъ *Дневникъ Пекинский* било вмѣстено слѣдующето проглашение, което обнародва управителя на Чинската областъ Фукиенъ, за да знайтѣ всички що са намѣрватъ подъ негово вѣдомство войници и по долни чиновници отъ войската. Това проглашение свѣдѣтельствува за духа на законитѣ въ тѣзи Небесна наричана Държава.

Запрѣтjа са всѣко срамство (блудство) и извършването му са наказва съ бой; ако нѣкой дързне да направи насилство наказаньето е да му са отсѣче главата и ако извърши насилството, ще му са отсѣче главата и ще са изложи да ѝх гледатъ. Който изльсти жена оженена ще са накаже съ 300 тоеги бой, ще му са окачатъ двѣ малки бѣлжжичици и ще са испжди отъ войската. Запрѣтjа са играянето на книги; който престѣпи това запрѣтjане както и онзи който подетори другиго нѣкого да играе на книги, наказватъ са съ бой, пробиватъ са ушитѣ имъ и са испжждатъ. Запрѣтjа са да пуши нѣкой афюнъ, а прѣстѣпницитѣ сж наказватъ както и горекананитѣ. Запрѣтjа са такожде и дуелатъ подъ наказанье съ бой. — Това е станжло часа по 8, днесъ, на 13-й на мѣсечината, въ 13-та година на царуването на Тѣй-Чиха (13 окт. 1874) отъ мене Лина, прѣждившия коняжничъ на областѣта Чен-Чи, кѣмъ вась юнацитѣ на Фукиенъ. Прочетете и треперѣте.